

VIHARNIK

Letnik XL – december 2015, št.4

ISSN 1318-9484

Sončni zahod na Prehodavcih

foto: Grega Rihar

Iz vsebine:

- **Ob prehodu v novo leto**
- **Informacije z upravnega odbora**
- **Naši člani poročajo o opravljenih izletih: Lučki Dedec, Ajdovščina in Vipava, obisk Stične in njene okolice, Lipnik in Kavčič, Šmohor, pot v neznano**
- **Znamenitosti Slovenije: prazgodovinska naselbina Gradišče**
- **Utrinki iz narave: mklura, kravica, taščica, Juvanov netresk**
- **Minutka za poezijo: volk**

Izdaja Planinsko društvo Viharnik, Gregorčičeva 20, Ljubljana.

Prva številka glasila v tekočem letu izide sredi meseca februarja (gradivo za občni zbor), ostale tri številke pa v začetku meseca maja, septembra in januarja. Vaše prispevke za objavo pričakujemo do sredine meseca aprila, avgusta in decembra na e-naslov <nevenka.kanduc@gmail.com>.

Uredila: Nevenka Kanduč, lektorirala: Ema Miklavič

Članarino lahko poravnate na naslednje načine:

- še vedno pri g. Geču na Šubičevi 4. Predhodna najava po telefonu št. 01 478 97 22 je nujna. Lahko pa to uredite po elektronski pošti. Njegov e-naslov pa marij.gec@dz-rs.si ;
- vse lahko uredite tudi z Alenko Hitti, s katero se za datum, uro in kraj dogovorite po tel. 040 710 801 ali pa po elektronski pošti alenka.hitti@gmail.com;
- na sedežu Planinske zveze Slovenije, Dvorakova 9, Ljubljana v času njihovih uradnih ur. Trenutno: ponedeljek in četrtek od 9.-15. ure, sreda od 9.-17.ure, petek tudi od 9.-13. ure. Ob torkih nimajo uradnih ur;
- preko spletne aplikacije PZS <http://www.pzs.si/clan/vpis.php>;
- članarino lahko poravnate tudi na račun društva št. SI56 6100 0000 0781 294 pri Delavski hranilnici Ljubljana. Vendar je potrebno v tem primeru kontaktirati z Alenko Hitti, da preveri nakazilo in šele nato lahko pošlje nalepko PZS kot dokaz o plačani članarini.

OB PREHODU V NOVO LETO

Spoštovani člani PD Viharnik in vsi, ki berete naše glasilo. Zopet je prišel čas, ko bomo razmišljali, kaj je bilo v tem letu dobrega, kaj bi še lahko popravili in naredili načrte za naprej.

V društvu se v letu 2015 res ni dogajalo nič posebnega, kljub temu pa je društvo delovalo uspešno. Na tem mestu bi se zahvalil vsem vodnikom, zaradi katerih lahko društvo vse leto izvaja svoje osnovno poslanstvo. Ravno tako gre zahvala naravovarstveni sekciji ter vsem članom upravnega in nadzornega odbora. V letu 2015 je društvo dobilo novo vodnico Anico, začeli smo ponovno obujati delo z mladimi planinci.

V letu 2016 bo volilni občni zbor. Tudi v vodstvu društva si želimo novih obrazov, ki bi lahko prinesli tudi nove ideje. V glavnem so vsa mesta v upravnem odboru še prosta, tako da vabim vse člane, ki jih to zanima, da se odzovejo vabilu, ki je bilo objavljeno že v prejšnji številki Viharnika. Pomladitve si želijo tudi člani naravovarstvene sekcije.

Predlog programa za naslednje leto je že pripravljen. Upam, da se boste tudi v naslednjem letu udeleževali izletov vsaj v takem številu kot letos. V društvu imamo tudi precej članov, ki na izlete ne hodijo. Upam, da dobite v društvu to, za kar ste se včlanili, povabil pa bi vas tudi na kakšen izlet.

Želim vam lepo praznovanje, v novem letu pa vsem predvsem čim več zdravja, lepih dni, ki jih boste lahko izkoristili za izlete v gore, ter uresničitev čim več osebnih želja.

**predsednik društva
Grega Rihar**

INFORMACIJE Z UPRAVNEGA ODBORA

V obdobju september – december 2015 je UO društva na svojih sejah obravnaval naslednje pomembnejše teme, v zvezi s katerimi so bili sprejeti tudi določeni sklepi ali le oblikovana ustrezna stališča, in sicer:

Kdaj se šteje, da je planinski izlet društva izpeljan?

UO je že pred leti sprejel odločitev, da se šteje, da je društveni izlet izpeljan v primeru, ko se izleta **udeležijo vsaj štirje udeleženci, med udeležence se seveda vodnik ne šteje.**

Na pobudo, dano na zadnjem občnem zboru glede štetja udeležencev pri težjih izletih, pa je UO sprejel sklep, **da se pri zahtevnih planinskih turah, feratah in turnih smukih šteje, da so le-ti izpeljani, če se jih udeležijo vsaj trije udeleženci.**

Ali je planinski izlet izpeljan ali ne, je pomembno zaradi društvenih evidenc o tem, koliko izletov je bilo izpeljanih in kateri so odpadli. Pri izletih, ki odpadejo, se analizirajo tudi vzroki.

Ko je izlet izpeljan, ima vodnik izleta pravico, da si za opravljeno vodništvo obračuna dnevnic, od udeležencev pa pobere prispevek društvu.

V primeru, ko se izleta udeležijo manj kot štirje udeleženci pri navadnih izletih oz. manj kot trije pri zahtevnih izletih, lahko vodnik v dogovoru z udeleženci izlet vseeno izpelje. Ker pa se po odločitvi društva ne šteje, da je bil izlet izpeljan, vodnik v tem primeru ni upravičen do dnevnice, ravno tako od udeležencev ne pobere prispevka društvu.

Plan planinskih izletov za leto 2016

Na več sejah UO se je obravnavala prva zasnova, nato osnutek in na koncu predlog Planinskih izletov za obdobje marec 2016 – februar 2017. Iz trenutnega predloga planov izletov izhaja, da bo v prihajajočem letu organizirano 44 planinskih izletov. Med izleti bosta dva dvodnevna, štirikrat bomo skočili malo čez našo mejo, in sicer v Italijo, Avstrijo in Hrvaško. Naši vodniki so

v plan vključili tudi nekaj poti, po katerih doslej viharniki še nismo hodili, na štirih naravovarstvenih izletih pa bomo spoznavali marsikatero naravno ali kulturno znamenitost naših krajev.

Glede na različne prakse opisovanja planinskih izletov (opis v nekaj stavkih do opisa, ki obsega lahko tudi pol strani) je bila ob pripravi letošnjega plana izletov podprta pobuda, da bi opis poenotili in da bi poleg obveznih podatkov (zahtevnost poti, čas hoje, višinska razlika, potrebna oprema, ura odhoda) dodatno napisali samo najpomembnejše podatke, kot so: izhodišče izleta, smer poti, opozorilo, če je posamezen del še posebej strm, nevaren, izpostavljen ipd., omemba kašne naravne ali druge znamenitosti na poti, vračanje po isti ali krožni poti, možnost okrepčila v koči ipd. Dejstvo je namreč, da velika večina članov uporablja računalnik in da sami lahko preberejo vse natančne opise poti na internetnih straneh. Tudi druga planinska društva v svojih programih izletov praktično nimajo več opisov poti.

Sodelovanje društva s šolami

Pobude oz. dopisi za sodelovanje z nekaterimi šolami so bili posredovani v mesecu juniju.

V jesenskih mesecih je sodelovanje z dvema šolama steklo. Tako sta že bila organizirana dva izleta, in sicer z Osnovno šolo Zadobrova, kjer se je izleta udeležilo 40 pohodnikov, ter z Gimnazijo Vič, kjer so se izleta udeležili 4 pohodniki.

Sodelovanje z navedenima šolama vsekakor daje realno upanje, da se bodo nekateri učenci in dijaki in njihovi mentorji včlanili v naše društvo.

Odziv na dva poziva članom društva v društvenem glasilu

V prejšnji številki glasila Viharnik je OU podal dva poziva našim članom, in sicer, da bi razmislili in se tudi prijavili za aktivno delovanje v okviru upravnega odbora društva ter da podajo konkretne pobude za podelitev priznanj našim članom, če menijo, da smo doslej kakšnega zaslužnega člana pomotoma prezrli.

Na prvo pobudo smo kljub večjemu pričakovanju vseeno prejeli eno soglasje za

aktivno delovanje v okviru UO. Glede na navedeno ponovno prosimo vse člane društva, da razmislijo in se nato tudi prijavijo za aktivno delovanje v okviru upravnega odbora društva.

Na drugo pobudo glede podelitvev priznanj našim članom pa doslej UO še ni prejel nobenega predloga. Mogoče je to tudi dober znak, da doslej nismo pozabili na ustrezno zahvalo nobenemu od naših zaslužnih članov.

Urednica

PRISPEVKI NAŠIH ČLANOV O OPRAVLJENIH POHODIH IN IZLETIH

LUČKI DEDEC

V začetku meseca avgusta se nas je devet viharnikov in vodnik Grega odpravilo na planinski izlet na Lučkega Dedca. Z zbornega mesta smo se odpeljali z dvema osebima avtomobiloma preko Kamnika v dolino potoka Črna, pred sedlom Črnivec pa smo zavili na Kranjski Rak, se spustili v dolino Podvolovljek in se nato zopet strmo povzpeli proti planini Podvežak. Na izhodiščnem mestu se je bilo potrebno pošteno potruditi, da smo našli parkirni prostor, toliko je bilo ta dan planincev.

Po desetih minutah hoje smo že prišli do planinske kočice na Podvežaku, vendar je bilo prezgodaj za kakršenkoli počitek. Hitro smo nadaljevali pot in občudovali razne vrhove, ki so se nam kazali s pridobivanjem višine.

Pri vzponu smo občudovali okoliške vrhove.

Zaradi izredno suhega vremena je presahnil tudi izvir vode nedaleč stran od naše poti. Nič zato, naše zaloge vode so bile še obilne. Ko smo se že nekoliko upehali, je postala planinska pot manj strma, pred nami pa so se že kazali vrhovi Dleskovca, nato pa skrajno levo še znameniti greben Ojstrice. Z vsakim korakom več se je tudi pogorje Kamniško-Savinjskih Alp kazalo v vsej svoji mogočnosti in lepoti.

Kmalu zatem se je pokazal tudi Lučki Dedec, cilj današnjega izleta. Gora leži na nasprotni strani Ojstrice in je nepravilno manj oblegana in obiskana kot njegova sosedka. Po njegovi markantni steni poteka tudi več plezalnih smeri.

V daljavi že vidimo tokratni cilj našega izleta.

Po približno dveh urah in pol hoje smo prišli do planine Korošica na višini 1808 m,

kjer je zelo lep in velik Kocbekov dom. Sedaj je že bil čas za počitek in okrepčilo.

Nato smo krenili proti Lučkemu Dedcu. Pot uradno ni markirana, vendar so planinci ob poti postavili kamnite možice, tako da je izkušeni planinec ne more zgrešiti. Po dobre tričetrt ure nenaporne hoje smo dosegli planotast vrh, ki meri 2013 m. Zelo zanimivo, da so se na tej višini mirno pasle številne kravice.

Planotast vrh Lučkega Dedca

Na vrhu gore je sledil drugi zasluženi počitek in okrepčilo. Kravice so očitno bile navajene planincev in kakšnih priboljškov, zato so se nam pri odvijanju sendvičev približale na nevarno razdaljo, tako da smo jih morali poditi stran.

Na vrhu 2023 m visokega Lučkega Dedca

Vodnik Grega je pri opisu tega izleta navedel, da gre za delno zahtevno pot, saj je imel v mislih povratek po zelo razgibanem in neoznačenem terenu. Pri spustu smo morali tako premagovati marsikatero veliko skalo, delati velike korake pri prečenjih, se oprijemati ruševja pri spustu ipd.

Po slabi urici spusta smo bili ponovno na markirani stezi, ki je vodila v dolino. Po dveurni prijetni hoji, pri čemer pa so bile najbolj obremenjene naše zaviralne mišice, smo se nekoliko utrujeni razveselili počitka pri koči na planini Podvežak. Eni so se okrepčali s kislim mlekom, drugi s hladno pijačo.

Zadnji postanek na planini Podvežak

Po okrepčilu smo imeli le še deset minut hoje do naših avtomobilov. Prijetno utrujeni in zadovoljni z lepim izletom smo se odpeljali proti domu.

Nevenka Kanduč

**AJDOVŠČINA, VIPAVA –
naravovarstveni
19. 9. 2015**

Na prelep poznopoletni dan nas je dolgoletni viharški prijatelj Jože Omerzu

popeljal na Primorsko. Skupini se je priključil v Kalcah in tako prevzel vodenje. Nadaljevali smo po stari cesti čez Col. Celo pot nas je seznanjal z zanimivostmi ob poti. Pot, ki smo jo sami že velikokrat prevozili, skriva nepoznavalcu veliko zanimivosti.

V Ajdovščini nas je popeljal po naravoslovni učni poti, ki poteka ob reki Hubelj in je dolga 3 km in ima 24 postaj. Na poti smo spoznavali kamnine, vodni ekosistem, gospodarski namen uporabe moči reke, življenje domačinov skozi čas in drevesne vrste, kjer prevladuje bor.

Skupina poslušča razlago vodnika.

Rdeči bor je mojster slabih rastišč. Lubje je rdečerjavo, globoko razpokano in se lušči v luskah. Potrebuje veliko svetlobe, v njegovi svetlo zeleni krošnji se skrivajo do šest centimetrov veliki storži. Igljice so trde, koničaste in zavite po dve skupaj v šopu. Posebno lepi so stari bori.

Pot nas je pripeljala do izvira Hublja, moč izvira je odvisna od padavin. Izvir je posebno lep ob visoki vodi, ko se nad Trnovskim gozdom sprostito nalivi se zbere v kraškem podzemlju toliko vode, da bruha na dan v slapovih čez mogočno ostenje iz višje ležečih bruhalnikov.

Pred izvirom Hublja

Tokrat ni bil najimenitnejši, vendar se je dalo slutiti njegovo mogočnost. Izvir reke Hublja spada med kraške izvire na stiku apnenčastega Trnovskega gozda in flišne Vipavske doline. Hubelj je eden glavnih, najčistejših in najbolj pitnih kraških izvirov v Vipavski dolini. Reka Hubelj je 5 km dolga reka, ki teče skozi Ajdovščino in se pri naselju Dolenje izliva v reko Vipavo. Hubelj je kraški bruhalnik, v deževnem obdobju pa hudournik. Izvir reke Hubelj vre na dan iz številnih bolj ali manj dostopnih lukenj kraškega podzemlja. V sušnem času so izmerili več kot 400 rogov, ki se končajo s podori in sifonskimi kotanjami. Voda, ki se zbira globoko v notranjosti gore, privre na dan na višini 219 m do 249 m. Ob suši je izvir neznat.

Hubelj

Vračali smo se po krožni poti, vodnik nas je opozarjal na rastline, na ambrozijo, ki je še ne poznamo najbolje, in na zdravilno zlato rozgo, ki pa ni enaka orjaški kanadski zlato rozgi.

Zlata rozga

V Ajdovščini nas je popeljal po starem delu mesta. Obiskali smo Pilonovo in Lokarjevo galerijo in si ogledali zanimivi razstavi svetovnih in domačih umetnikov.

Pot smo nadaljevali v Vipavo in si ogledali izvir reke Vipave. Reka Vipava izvira izpod zahodnega pobočja Nanosa in privre na dan v samem centru mesta Vipava. Izvira na višini 98 m ima dva glavna izvira, Podfarovž in Podskala. Zanimivo je to, da je edina reka v Evropi, ki ima deltast izvir. Najmočnejše izvira Vipava Pod Skalco, tik za Lanthierijevim dvorcem v središču naselja. Tako je reka Vipava že prava reka ob samem izviru. Ob njem je umetno izdelben vhod v podzemno jamo z jezerom.

Reka Vipava teče skozi Lanthierijev dvorec.

Ima več izvirov, odvisno od padavin v njenem kraškem področju, vsi ne presahnejo niti v največji suši. Dolga je 49 km in pri kraju Miren prečka državno mejo ter se v bližini naselja Sovodenj v Italiji kot levi pritok izliva v reko Sočo.

Bil je prekrasen izlet v sončnem dnevu z ravno prav primorske burje. Skupina se je vodniku zahvalila za lep in zanimiv izlet.

Marija Kastelic

**OBISK STIČNE IN NJENE
OKOLICE**
**namesto planiranega izleta
JAMA POLTARICA**

Tokrat je bil predviden naravovarstveni izlet na Dolenjsko z ogledom jame Poltarice ter pohodniškim potepanjem okoli reke Krke. Že ob prijavi pa je vodnica izleta Helena Tepina povedala, da je zaradi prevelikih voda v jami plan izleta spremenjen in da si bomo ogledali Stično, njeno okolico in krajevne znamenitosti. V soboto, dne 24. Oktobra, se nas je tako v lepem, vendar precej svežem jutru, v

Tivoliju zbralo dvanajst viharikov in krenili smo proti Stični.

Stična na Dolenjskem je kraj, ki šteje okoli 700 prebivalcev. Kraj se je skozi stoletja razvijal ob cistercijskem samostanu, ki je eden največjih kulturnih, sakralnih in arhitekturnih spomenikov v Sloveniji. Helena nam je navedla obsežen dnevni program in predstavila tudi biologinjo prof. Tatjano Kordiš, ki se nam je medtem pridružila in bila nato ves dan naš vodnik in razlagalka vsega zanimivega in pomembnega v povezavi s temi kraji. Gospa Tatjana je s seboj pripeljala svojega prijaznega in predvsem zelo dobro vzgojenega psička in ta je bil prav tako naš celodnevni spremljevalec.

Najprej je podala nekaj zanimivih informacij o samem samostanu. Menihi, ki so prišli iz Francije, so samostan gradili od leta 1132 do leta 1156, cerkev pa je bila posvečena leta 1136 in je najstarejša taka ustanova v Sloveniji. Za ustanovitev se je zavzel oglejski patriarh Peregrin, ki naj bi bil doma iz teh krajev. Cerkev kot tudi samostan sta skozi dolgo časovno obdobje svojega obstoja doživela več prezidav. Najstarejši del samostana sta gotski križni hodnik in sprva romanska in kasneje baročna redovna cerkev, imenovana Bazilika Žalostne Matere Božje.

Samostan v Stični (vir internetne strani)

Stična s samostanom je sčasoma postala velika posest z mrežo cerkva. Tako je imel ta kraj dolgo časa vidno vlogo v kulturnem, verskem in gospodarskem pogledu za velik del Dolenjske. V drugi polovici 15. stoletja so samostanu Stična veliko škodo povzročili turški vpadi. V 17. in 18. stoletju je samostan ponovno doživel razcvet, ki je trajal do leta 1784, ko ga je cesar Jožef II razpustil. Takrat so slabo poskrbeli za

usodo arhivov in knjižnic, zato se je veliko kulturnega bogastva porazgubilo.

Ob koncu prejšnjega stoletja so se menihi vrnili, leta 1898 so ga oživili cistercijani iz samostana Mahrerau ob Bodenskem jezeru. Tega leta je bil samostan obnovljen po več kot sto letih. Med prvo svetovno vojno se je vanj zateklo goriško semenišče, med drugo svetovno vojno je samostan veliko pretrpel, sedaj pa zopet prevzema vlogo duhovnega središča.

V samostanu so nastali izredno lepi srednjeveški rokopisi. Čeprav naj bi življenje v samostanu potekalo predvsem v latinskem jeziku, »Stiški rokopis« in nekateri drugi dokumenti dokazujejo veliko prisotnost slovenskega jezika.

Danes je v rabi ves stavbni kompleks samostana, del je namenjen kot »Muzej krščanstva na Slovenskem«. V sklopu samostana delujeta še »čajnica« in »zeliščna lekarna«, ki ohranja recepture patra Simona Ašiča, enega najbolj znanih slovenskih zeliščarjev.

Po ogledu samostanskega zeliščnega vrta, ki je izredno lepo in pregledno urejen, smo v njihovi lekarni lahko kupili njihove čaje, glino in druge njihove proizvode.

Občudovanje lepega zeliščnega vrta pred samostanom

Prof. Kordiševa nam je povedala precej zanimivega o delovanju te zeliščne lekarne, pri čemer me je najbolj presenetilo dejstvo, da v njihovih izdelkih ni rastline ajda, pa čeprav je ajda v zdravilstvu znana in cenjena zaradi pozitivnih učinkov pri težavah z venami in krčnimi žilami. Menihi, ki so se v Stični z zeliščarstvom strokovno ukvarjali, so namreč ugotovili, da imajo ajdovi izdelki lahko tudi negativne posledice, saj pri nekaterih povzročajo

alergije in kožne izpuščaje. Zaradi tega so ajdo izločili iz programa zelišč za zdravilsko predelavo, pa čeprav je gojenje ajde v teh krajih zelo uveljavljeno.

Po ogledu samostana smo se sprehodili do bližnje gostilne na osrednjem trgu v Stični in popili zelo zaželeno jutranjo kavico. Posedli smo se v sobo, ki je urejena kot »spominska soba stiških letalcev« in je bogato opremljena s fotografijami in predmeti, povezanimi z amaterskim letalstvom v tem kraju.

Prof. Tatjana Kordiš nam je zelo podrobno obrazložila vso zgodovino letalstva v Stični in kako je bil ta kraj pred drugo svetovno vojno letalsko pomemben, saj je bila tukaj celo letalska enota. V današnjih časih Stična letalsko ni več aktivna, vendar so domačini na letalsko preteklost kraja zelo ponosni, zlasti na domačinko Kristino Gorišek, ki je priznana kot prva ženska pilotka v Jugoslaviji in nam jo je slikovito predstavila prof. Kordiševa.

Kristina Gorišek se je rodila 15. decembra 1906 v Mekinjah pri Stični. Družina je bila velika, saj štela 12 otrok. Kmalu po njenem rojstvu je oče kupil hišo s trgovino in gostilno v Stični. Tam je preživela mladost. Ker jo je vlekel v svet, se je na presenečenje staršev odločila, da pojde v Beograd. Delo je dobila na pošti. Leta 1930 je zasledila oglas »Društva rezervnih oficirjev«, ki je vabil tudi dekleta, da se usposobijo kot letalke, in se je prijavila na razpis za šolanje. Po kar dolgotrajnem usposabljanju z nekaj zapleti je šolanje uspešno končala.

Utrinek s spominske sobe o letalstvu

Tako je Kristina Gorišek prvič samostojno poletela novembra 1932 in to je bil prvi samostojni polet ženske v Jugoslaviji in

sploh na Balkanu (zares zelo velik podvig za tisti čas). Kristina Gorišek je bila dobra pilotka in se je udeleževala številnih letalskih mitingov po Jugoslaviji. Prisotna je bila tudi ob odprtju ljubljanskega letališča leta 1933, kamor je priletela s civilnim letalom. Kadar je letela nad domačim krajem, so vaščani prišli iz domačih hiš, vzklkali so ji in ji mahali v pozdrav. Po službeni premestitvi v Zagreb pa je Kristina Gorišek spoznala trgovca Dragutina Novakovića in se z njim leta 1939 poročila. Po poroki je Kristina malo letela, zadnjič je poletela leta 1940. Z možem sta si nato ustvarila dom v Angliji, tja sta se preselila leta 1947. Kristina je rada prihajala domov na počitnice. Umrta je v Angliji leta 1969.

Zelo veliko je za aktivno delovanje amaterskega letalstva v Stični naredil tudi Ladislav Ambrožič – Novljan, general major JLA in vojni zgodovinar. V spominski sobi stiških letalcev najdemo kar nekaj slik, kjer so prikazani dogodki v zvezi z njegovim letalskim delovanjem in so posvečene njegovemu spominu.

Prof. Kordiševa je na koncu poudarila, da bi bilo o bogati in zanimivi letalski preteklosti Stične umestno več pisati in govoriti, skratka javnost bi morala biti o tem bolj seznanjena.

Našo pot smo nadaljevali proti Viru pri Stični. To je raztreseno gručasto naselje ob vznožju Malega boršta (408 m) s cca 300 prebivalci. Najprej smo se peljali k zaselku Vrh, kjer je pravi kraški izvir, ki mu domačini pravijo Studenec. Naša strokovna vodnica Kordiševa nam je podala zelo zanimivo predavanje o človeški ribici. Izvir Studenec je velika znamenitost zato, ker je klasično najdišče človeške ribice z genomom, drugačnim od vseh ostalih vrst te živali. Bolj kot svojim belim vrstnicam v Postojnski jami je njihov genom podoben leta 1986 odkritim črnim človeškim ribicam v Beli krajini. Kadar je v izviru dovolj vode in če ima človek srečo, lahko vidi človeške ribice v večernih urah, ko le-te priplavajo na površje.

In kakšna živalca je pravzaprav človeška ribica, ki ima še drugo ime »močeril«? Je repata dvoživka, dolga do 30 cm, ki živi v podzemnih vodah dinarskega krasa. Diha s škrgami, ima pa tudi majhna pljuča ter zakrnele oči. Razmnožuje se z jajčeci, izjemoma pa leže žive mladiče. Ime

močeril izhaja iz poimenovanja »temnotna močarila« in jo je že leta 1842 skoval Henrik Freyer, tedanji kustos Deželnega muzeja v Ljubljani, ki je predlagal slovensko obliko latinskega poimenovanja.

*Kraški izvir, imenovan Studenec
(vir internetne strani)*

Zgodovina raziskovanja človeške ribice s Studenca seže že v leto 1824. Zgodba s Kavčeve kmetije je taka, da je takrat gospodinja na izviru prala perilo, ujela človeško ribico in jo je prinesla domov. Domači so opazili, da so se v steklenici začeli pojavljati mladiči, ki pa niso preživeli. O tem je gospodar poročal samostankemu oskrbniku Stratilu. Ta je dal zapisati izjemno dogajanje. Ta uradni zapisnik je nato potoval k nemškemu naravoslovcu, ki ga je leta 1831 objavil v naravoslovni reviji. Ta zapisnik, ki se je ohranil kot »Stratilov protokol«, torej govori o delno nerešeni uganki glede razmnoževanja človeške ribice.

In kako se je zgodilo odkritje te nenavadne živalce? V letih od 1762 do 1763 je na Jezuitskem kolegiju v Ljubljani poučeval jezuit Franz Xaver Wulfen, ki je v prostem času raziskoval rastlinstvo in rudnine širom po Kranjskem ter obiskoval tudi stiške cistercijane. Ti so ga opozorili na posebno »ribo«, ki prihaja na dan iz podzemlja pri Studencu in so ji domačini rekli »bela riba« ali »človeška riba«.

Podobno je bil o »beli ribi« kakšno stoletje prej opozorjen J.V. Valvasor, ki pa ji ni posvetil večje pozornosti. Kljub temu jo je omenil v Slavi vojvodine Kranjske kot »zmajevega mladiča« v zgodbi, ki ji sam ni verjel.

Človeška ribica (vir internetne strani)

Wulfen pa je človeški ribici izkazal več pozornosti in je o virski zanimivosti obvestil zdravnika idrijskih rudarjev Scopolija, ki je prav tako raziskoval naravo. Poslal mu je konzervirane primerke živali in zdravnik je bil navdušen nad belo ribo. Scopoli je nato pripravil primerke iz Studenca in jih razposlal nekaterim raziskovalnim kolegom po Evropi. Je pa imel Scopoli smolo, saj ga je z znanstvenim opisom bele ribe prehitel dunajski zdravnik iz zoolog Laurenti. Tudi on je bil navdušen nad ribo in je kar po konserviranem primerku živalco opisal (čepprav je bil opis slab in pomanjkljiv) ter je leta 1768 odkritje tudi objavil. Tako je prehitel prvega odkritelja Scopolija. Po pravilih stroke mu je pripadala pravica, da je za novo živalsko vrsto določil ime, imenoval jo je »proteus anguinus«. Kljub vsemu je Scopoli štiri leta za Laurentijem objavil res pravi strokovni opis človeške ribice, ki jo je pravilno uvrstil med dvoživke. Menil je, da to ni le nova živalska vrsta, ampak tudi novi živalski rod. Navedel je tudi, da je Vir pri Stični klasično najdišče človeške ribice.

Malo naprej od izvira Studenca smo obiskali še bližnjo kmetijo. Ogledali smo si pravo razstavo ptic (fazani, velike papige, posebne vrste kokoši in še druge ptice). Ogled je bil zanimiv, videlo se je, da ima rejec veselje z živalmi, seveda pa ima s svojim konjičkom tudi veliko dela.

Naš naslednji postanek je bil na »Kavčevi domačiji na Vrhu«, ki ji sedaj rečejo tudi »Grofija«. Kmetija leži na tleh starodavnega obzidanega in utrjenega gradišča, ki se imenuje Cvinger. Ogledali smo si celoten kompleks stavb ter spomeniško zaščitne domačije, prof. Kordiševa pa nam je pripovedovala o dogajanjih, umeščenih v različna časovna obdobja, ki so povezana s to kmetijo.

Prva omemba o lastnikih domačije, ki je nekoč nosila naslov Vrh 6, seže že v leto 1789. To je bila tipična domačija tistega časa, pod eno streho so bivali ljudje in živali. Kasneje pa so se lastniki verjetno menjavali in ti so po svojih zmožnostih domačijo širili in modernizirali. Okoli leta 1824 se je tja priselila družina Kek, ki je prišla v zgodovino odkrivanja človeške ribice zaradi opisa, podanega v »Stratilovem protokolu«.

V času gospodarjenja Janeza Keka je bila postavljena štala, v kamen pročelja pa je vklesana letnica 1851. Rod Kekovih se je lotil še temeljite prenove hiše, ki je bila dokončana 1867. leta in ta letnica je vklesana v novi portal vhodnih vrat. Leta 1898 in 1899 pa je domačija dobila novega lastnika, v hišo na Vrhu se je priselil Janez Vrhovec. S seboj je prinesel tudi hišno ime, reklo se je »Pr'Kavc«, od tod izvira imenovanje »Kavčeva domačija«. Rodbina Janeza Vrhovca še danes gospodari na domačiji. Zaradi lažjega preživetja sta Janez in Marija Vrhovec pred dvajsetimi leti zastavila na kmetiji turistično dejavnost, za katero sta izbrala ime »Grofija«. Nudijo prenočitve, dobro hrano, ogled spomeniško zaščitene kmetije in njene okolice.

Vstopili smo tudi v zelo prostorno gospodarsko poslopje, kjer smo si ogledali bogato, sistematično urejeno etnološko zbirko.

Etnološka zbirka na »Grofiji«

Kmetija ponuja še mnogo več kot le turistične usluge, saj leži na tleh starodavnega obzidanega in utrjenega gradišča, ki se danes imenuje Cvinger. Naselbina je nepravilne podolgovate oblike, razteza se na 800 m v smeri sever – jug in do 400 m v smeri vzhod – zahod in meri več kot 21 ha, v Kavčevi lasti pa je kar okoli 50 % te površine.

Mi smo se nato s kmetije premaknili do bližnje stavbe, ki je v lasti Narodnega muzeja v Ljubljani in ima na zunanji steni nameščeno ploščo z glavnimi podatki o Cvingerju.

Ostanki na Cvingerju

Prof. Kordiševa nam je nato podala zelo temeljito razlago o Cvingerju z zgodovinskega in arheološkega vidika.

Cvinger je eno najpomembnejših in največjih halštatskih gradišč na Slovenskem. Utrjeno je bilo z obzidjem, ki je še ohranjeno do višine 4 m, ostanki tega obzidja pa segajo celo v 7. stoletje pred n.š. Sezidali so ga načrtno v strnjnem časovnem obdobju, obzidje so kasneje trikrat načrtno obnavljali. Ohranjen je tip zidu, ki ga strokovnjaki imenujejo stiški zid (tehnologija zidanja). Mi smo si to obzidje na določenih mestih tudi ogledali.

Naselje je nastalo v 8. stoletju pred n.š., višek pa je doseglo v starejši železni dobi. Tu so tudi sledovi bivanja Keltov iz 1. stoletja pred n.š. Prebivalce naselbine so v halštatskem času pokopavali v družinskih gomilah (izven obzidja). Ohranjenih je več kot sto gomil in vsebujejo do 200 v krogu nanizanih grobov. Umrli so dajali na pot v onostranstvo predmete iz življenja: posode, ženam nakit, možem orožje. Posebno znana sta grob z zlatim nakitom in

grob z oklepom, ti predmeti se hranijo v Narodnem muzeju v Ljubljani.

Na poti na Gradišče

Na koncu smo se povzpeli še na 519 m visok razgledni hrib Gradišče s cerkvijo sv. Miklavža. Sprehodili smo se po prelepem naravnem ambientu in si ogledali še notranjost cerkve. Na vrhu smo si tudi malo spočili ter se podprli s hrano in se nato po delno krožni poti vrnili do Kavčeve domačije. Spotoma smo se ustavili še pri vходу v podzemeljsko Šimenkovo jamo z jezerci (vhod je zavarovan z betonsko ploščo), ki je dostopna le jamarjem s primerno opremo.

Zahvalili smo se prof. Tatjani Kordiševi za strokovno vodenje in izčrpno razlago in se zadovoljni odpeljali nazaj v Ljubljano. Preživeli smo zares zelo prijeten dan. Dosti smo izvedeli in marsikaj smo se naučili s področja biologije, zgodovine, arheologije in geografije teh krajev na Dolenjskem.

Uporabljena vira:

- *Knjižica »Kavčeva domačija na Vrhu« avtorica prof. Tatjana Kordiš, 2014*
- *Enciklopedija Slovenije*

Helena Medved

**LIPNIK, 804 m, in
KAVČIČ, 883 m**

Za soboto, sedmega novembra, je bil napovedan lep sončen dan. Pot na vzpetini Lipnik in Kavčič v slovenski Istri je lahka in razgledi v lepem vremenu čudoviti. Zato ni čudno, da se je na pohod prijavilo dvajset pohodnikov. Vodnik je bil Štefan Rojina, ki nas je, kot vedno, strokovno in prijazno popeljal po predvideni poti.

Na Kozini smo zapeljali proti Gračišču in pot nadaljevali skozi Movraž do Rakitovca. Pot od Movraža do Rakitovca je ozka in ovinkasta, zato je Štefan peljal počasi in previdno, pa tudi hitrost je na tej cesti omejena. Ko smo se ustavili v Rakitovcu na parkirišču na začetku vasi, pa smo jih krepko slišali od domačina z mercedesom, ki je peljal za nami. Ustavil se je in nadrl Štefana, zakaj vozi tako počasi, ker se njemu zelo zelo mudi. Ampak šofer, ki se mu je tako zelo zelo mudilo, si je vzel čas, da je lahko desetkrat jezno povedal eno in isto, kot da se mu ne mudi več.

Naselje Rakitovec – izhodišče naše poti

Po pohodniški poti in po kolovozu smo se iz Rakitovca vzpenjali proti Kraškemu robu, najprej proti Lipniku. Uživali smo v prekrasnih razgledih na Piranski zaliv,

nabirali plodove šipka in občudovali istrske hraste, ki so ponekod imeli še zelene liste. Na Lipniku (804 m) smo si privoščili malico in se posončili. Z nami sta bila dva planinca, eden od njiju nam je popestril odmor, lovil je novembrsko sonce in sončil gole prsi in hrbet.

Na vrhu Lipnika

Na vrhu Lipnika je velik železni križ in vpisni zvezek. Po počitku smo pot nadaljevali po travnatem grebenu proti Kavčiču (883m). Med potjo smo se ustavili v kamniti ograji, kjer je obeležje padlim v NOB in počastili njihov spomin. Nadaljevali smo proti Kavčiču in bili zelo blizu meji s Hrvaško.

Vsi udeleženci izleta na Lipnik in Kavčič

Na Kavčiču stojita dva križa, v neposredni bližini pa so si traso naredili gorski kolesarji. Kar precej jih je bilo na ta čudovit sončni dan. Kavčič je bil najvišja točka naše poti, zato je bil razgled še obsežnejši kot na Lipniku. Videlo se je tja do Triglava. Naravnost pred nami proti vzhodu je naš pogled pritegnila Žbevnica, najvišji vrh dolgega grebena, ki se prične na Kojniku in leži že na hrvaškem ozemlju. Ideja za viharški izlet v prihodnjih letih.

Kavčič – najvišja točka poti

Spustili smo se nazaj proti Rakitovcu, med potjo pa nabirali aromatični divji šetraj, ki je tukaj na Kraškem robu najboljši. Naši golaži in fižolove juhe sedaj dišijo po najboljšem šetraju, ki da jedem super okus.

V Rakitovcu ni gostilne, zato smo svojo lakoto potešili v gostilni Ražman v Gračišču. Med potjo do gostilne pa se nismo mogli upreti zlatordečemu ruju, ki je božal naše poglede in ga je v teh krajih veliko. Ustavili smo se, da smo si nabrali zlatordeče vejevje ruja, ki nas sedaj razveseljuje tudi v naših domovih.

Viktorija Grašič Bole

DOM NA ŠMOHORJU nad Laškim, 781m

Sobota, 28. 11. 2015

Po lepo urejeni planinski poti, ki vodi skozi gozdove in travnike, nas je naš Borut popeljal do Šmohorja, priljubljene izletniške točke severovzhodno od Laškega. Šmohor se dviga nad dolino

potoka Rečica, ki se pri Zdravilišču Thermana izliva v reko Savinjo.

Šmohor je privlačna izletniška točka na grebenu med Pernico (872 m) in Maličem (936 m).

POT: Ljubljana – Celje – Laško, Spodnja Rečica (parking 3 avtomobilov) - Debro - Dom na Šmohorju in nazaj.

Čas pohoda: 3, 5 ure

Planinci: viharnice in viharnik
Borut – vodnik, Nevenka, Ema – šofer,
Darinka – šofer, Slavica, Renata, Marija,
Jana s kužiko Džeki, Marjana, Irena,
Alojzija, Ljuba – šofer

Na vrhu je poleg planinskega doma tudi cerkev sv. Mohorja in tri zelo stare lipe. Ena od lip je bila leta 2008 celo izbrana za drevo Slovenije. (Vir: Wikipedija)

V treh avtomobilih se nas je torej odpeljalo 12 planincev in ena kužika, vodja »auto puta« je bila Ema, ki je vozila zelo hitro in Borut jo je takoj pravičniško zaščitil: »Vozila je v mejah razuma.« In bil je impresioniran nad njeno vožnjo.

Pred startom v lokalu v Spodnji Rečici smo sedeli v rdečem kotičku in manjkali sta le še plesalka in dobra muzika.

V lokalu »PLAY« v Spodnji Rečici, kjer smo parkirali, smo popili kofetek.

V ozadju je naš cilj ŠMOHOR, med Maličcem in Pernico.

Pot nas je vodila po travnikih in gozdovih in sončece je svetilo na plavem nebu. Cvetele so rožice, en gospod je celo nabral košaro regrata.

Borut nas je zabaval; ko nas je hotel imeti skupaj, je napovedal slikanje. Ker imam vedno s seboj fotoaparata, mi je to zelo ljubo, saj se sama ne bi nikoli uspela tako prepričljivo dobrikati pozirajočim planinkam. Dokaz: lepe fotke ☺

Vsekakor pa sem zopet navdušeno poslušala raznorazne novice, šale, vice, navade, problematiko beguncev in pa še kakšno politično modrost. Tudi kužika Džeki je popestrila viharško skupino in veselo letala naprej in nazaj, da je držala skupaj celo svojo čredico.

Pa še vic, ki ga je povedala ena planinka: Mož in žena se po dolgih letih skupnega življenja dogovorita, da gresta ločeno na morje. Vrneta se vsa zadovoljna in porjavela in mož vpraša ženo, kako je bilo. Žena odgovori, da nič posebnega, da se je malo okrog sukala. Kaj pa ti? ga vpraša žena. Tudi jaz sem se malo fončil.

Smo že na vrhu proti Domu na Šmohorju, 781 m.

Na vrhu je bil sneg. Vodnik Borut je v koči srečal svoje prijatelje, planince iz PD Brežice. Imeli so čudovito ponudbo domače hrane, salame, meso, potice, domači kruh, piškote, ...šnopček. Seveda sem tudi jaz malo tega dobila in vse se je lepo naložilo na mojih okroglinah. Ne vem, kako je Borut lahko tako elegantne postave, ko mu vsi nekaj nudijo in se prav nič ne brani.

Pred Domom na Šmohorju

Borut se je na poti navzdol spomnil na čokolado v ruzaku. Hvala, Borut. ☺

Z Borutom in vihniki mi je vedno lepo.

Ljuba Prezelj

POT V NEZNANO

Na prvo decembrsko soboto smo se odpravili na pot v neznano, ki jo je skrbno pripravil vodnik Štefan. Zbrala se nas je manjša skupina pohodnic in naš predsednik Grega (za en kombi in en osebni avto). Manjša skupina si upam reči zato, ker nas je v dobrih starih časih Viharnika odšlo na izlet v neznano za cel avtobus planink in planincev.

Ugibanja in spraševanja o lokaciji poti so se začela že takoj ob odhodu s tivolskega parkirišča. Glede na to, da smo se usmerili proti jugu in glede na Štefanova priljubljena potepanja po Primorski in slovenski Istri, sem sumila, da se bo pot začela nekje na tem območju. Na Štefanovo veliko razočaranje je Marija prav kmalu omenila Tinjan in takoj uganila naš cilj pohoda.

Za vzpon na Tinjan je Štefan izbral slikovito nezahtevno krožno pot po kolovozih in stezah med oljčniki in rujem z izhodiščem in zaključkom v Dekanih, dolžine približno osem kilometrov in za dobre tri ure hoje.

Parkirali smo sredi naselja na parkirišču v bližini cerkve Marijinega vnebovzetja, kjer se tudi prične krožna pot na Tinjan.

Vodnik je nagradil Marijo za pravilen odgovor s slastno čokolado.

Po slabih stotih metrih smo mimo zadnjih hiš zavili levo rahlo navzgor med oljčnike in vinograde. Na robu gozda smo zavili desno do razgledišča in počivališča nad zaselkom Miši. Nato je pot zavila levo in začeli smo se vzpenjati po redkem borovem gozdu na zahodni strani izrazitega grebena Golega vrha, se spustili do stičišča z gozdno cesto in nadaljevali desno navzgor do razcepa pod zaselkom Kolombar. Od tu smo visoko nad nami zagledali vrh Tinjana z že od daleč vidnim visokim antenskim stolpom. Na koncu zaselka se je pot usmerila desno strmo v gozd in nas je nato v enakomernem položnem vzponu proti severovzhodu pripeljala do vasice Tinjan.

Pot med vinogradi in oljčniki

Tinjan je slikovita majhna gručasta vasica starejšega nastanka. S svojim odličnim razglednim položajem je vasica nastala že v začetku železne dobe, sprva kot utrjena postojanka, pozneje pa kot rimska in srednjeveška trdnjava. Kjer danes stojijo hiše, je nekoč stalo prazgodovinsko gradišče, o katerem pričajo ostanki obrambnega zidu. Vasica Tinjan leži na vrhu istoimenskega hriba na nadmorski

višini 374 m. Od tu se razprostira pogled na Koprski, Tržaški in Piranski zaliv, bližnje Šavrinsko gričevje, proti vzhodu pogled proti dolini Rižane in Kraškemu robu s Slavnikom in Kojnikom v daljavi, z razgledišča na severni strani vrha Tinjana pa se kot na dlani pod nami razprostira Osapska dolina z znamenitimi plezalnimi stenami.

Cerkvica sv. Mihaela na Tinjanu

Za počitek in okrepčilo iz nahrbtnika smo se ustavili ob cerkvi sv. Mihaela, ki se nahaja ob robu vasice Tinjan.

Cerkev kaže baročno zunanost z masivnim visokim zvonikom, naslonjenim na fasado. Portal krasi kamniti relief s podobo Križanega, ki je nastal leta 1704. Na zunanji steni zakristije pa je vzdana antična kamnita glava, verjetno iz rimskega obdobja.

V tako lepem ambientu smo se uživaško prepustili toplim sončnim žarkom, neverjetnih za ta letni čas, ki so nas spremljali že vse od začetka pohoda. Tudi misli so se umirile in vzradostile, še bolj, ko nam je Marija s svojim občutenim glasom zapela pesem Angeli živijo. V spomin se mi je vtisnil zlasti refren:

*Angeli živijo, tudi če ljudje ne čutijo,
angeli živijo, v vsako dušo tiho pridejo,
na srečno pot nas spremljajo,
nas spremljajo, varujejo.*

Ob cerkvi smo se prepustili toplim sončnim žarkom in sušili preznojen Emin šal.

S Tinjana smo krožno sestopili najprej strmo navzdol proti zaselku Podgorci in nato po široki stezi po južnem pobočju Tinjana nazaj v Kolombar. Pot smo nadaljevali v smeri vzpona do dekanskih hiš in parkirišča. Vmes smo se ustavili za krajši počitek ob zapuščeni vikend hišici, mimo katere je speljana pot, da smo lahko še nekoliko podaljšali naše zadovoljno druženje ob tako lepem sončnem dnevu.

Uživanje v lepem toplem sončnem dnevu

Prešerno razpoloženi smo se odpeljali do Kozine, kjer smo v prijetnem gostišču ob dobri hrani in prijazni postrežbi vsi zadovoljni zaokrožili in zaključili potep v neznano. Štefanu smo se zahvalili za izbiro lepe krožne poti na Tinjan, bogate z raznovrstnim rastlinjem, pestrimi stezicami in kolovozi, širnimi razgledi in zgodovinskim ozadjem vasice Tinjan.

Slavica Andoljšek

pripravila s pomočjo strička Googla.

ZNAMENITOSTI SLOVENIJE

PRAZGODOVINSKA NASELBINA GRADIŠČE

V bližini vasi Šafarsko v občini Razkrižje so pred skoraj petdesetimi leti našli ostanke lončenih posod iz bakrene dobe. Pri kasnejših izkopavanjih pa so odkrili še nekaj drugih stvari in ostanke starodavnih hiš. Domačini so v sodelovanju s Pokrajinskim muzejem Murska Sobota zgradili prazgodovinsko naselbino, kjer obiskovalcem pokažejo, kakšno je bilo življenje pred 5500 leti.

Prazgodovinska naselbina Gradišče

S sošolkami in sošolci smo pred nekaj leti obiskali občino Razkrižje in Gradišče. Do naselbine smo prišli skozi gozd do njive, kjer smo na robu gozda zagledali koče, narejene iz ilovice in pokrite s slamo, med katerimi se je sukljal dim. Hiške so obdane z ograjo, narejeno iz vrbovega šibja.

Priprava za peko kruha

Ob polkrožni peči sta nas pričakali preprosto oblečeni ženski, ena je mesila kruh, druga jo je opazovala. Nista se zmenili za nas, vznemirili pa smo moškega, ki je prihitel izza hišk z gorjačo v roki in se namenil proti nam. Zanj smo bili nepovabljeni gostje in na vsak način nas je hotel odgnati z njihovega dvorišča.

Odidite že, kaj ne vidite, da nas motite

Ženski sta ga pomirili in za kazen je moral splezati na drevo ter iz gnezda prinesiti jajca. Potem so skupaj vlekli voz, preorali zemljo, izdelovali predmete iz ilovice. Moški pa je pokazal, kako se zaneti ogenj brez vžigalic.

Uh, kako je težko!

Vleči, vleči...

Mi smo medtem grizljali sveže pečen nekvašen kruh. Na koncu smo vsi zaplesali okrog ognja med kočami. Potem smo se poslovili od prijaznih domačinov.

Pleši, pleši.....

Dogodek predstavitve življenja v davni preteklost je bil zanimiv tudi zaradi tega, ker so se ženski in moški sporazumevali samo z gibi brez govorjenja.

Vir: Spletna stran RAZKRIŽJE

Avtor prispevka in fotografij
Anton Doma

UTRINKI IZ NARAVE

Maklura

Maklura (znanstveno ime *Maclura pomifera*) je listnato drevo Severne Amerike, ki je svoje znanstveno ime dobila po ameriškem geologu Williamu Macluru.

Maklura doseže višino do 10 metrov in ima značilno kroglasto krošnjo, ki jo sestavljajo veje z močnimi trni. Listi drevesa so podolgovati, gladki in imajo valovit rob. Les drevesa je trd, lubje pa je rumenkasto. Iz lesa pridobivajo barvilo morin. Na ranjenih mestih se iz lesa izceja gost mleček.

Cvetovi drevesa so enospolni; moški so pecljati in združeni v grozdastem visečem socvetju, ženski pa so zbrani v okroglem socvetju na kratkem peclju. Oplojena socvetja razvijejo soplodja, sestavljena iz številnih drobnih koščičastih sadežev, ki so zbrani v okrogel plod, prekrit z bradavičasto skorjo, ki je sprva zelene barve, nato pa postane rumena in na koncu oranžna ter je na pogled podobna pomaranči. Sadež ni užiten. Gre torej za sestavljen sadež, podobno kot pri murvi, s to razliko, da je bistveno večji. Plodovi

divje pomaranče so - botanično gledano - soplodja in kot omenjeno plod ni užiten, vsaj mesnati del ne, s semeni v plodu pa se rade posladkajo veverice.

Domovina drevesa je Severna Amerika (predvsem države Arkansas, Teksas in Oklahoma), kjer je razširjeno kot okrasno drevo, pogosto pa ga zaradi nezahtevnosti sadijo v žive meje. Kljub dokaj čvrstemu lesu drevo nima gospodarske vrednosti, razmnožuje pa se s semeni ali s potaknjenci.

Pri nas ga največkrat pogovorno imenujemo divja pomaranča oziroma zelena pomaranča. Možna je samo uporaba soka plodov kot repelent (odvrčalo) za žuželke in kot blago fungicidno sredstvo.

Les tega drevesa je precej trden. Indijanska plemena Osage (zato tudi ime Osage pomaranča) so iz njega izdelovala loke. V Evropo so ga prenesli leta 1818.

Maklura oz. divja pomaranča raste na različnih, najraje pa na globokih in rodovitnih tleh. Drevo maklura je tolerantno na sušo.

Skorja s taninom

Napisal sem, da so sadeži neužitni in jih ne jedo niti živali, temveč obležijo pod

drevesom ali končajo kot okraski na kakšni mizi. Plodovi so celo strupeni za živali, vsebujejo pa antioksidante. Čaj iz korenin maklure nekateri uporabljajo za izpiranje občutljivih oči, sok plodov se lahko uporablja kot repelent (mazilo) proti žuželkam in je posebno učinkovit proti ščurkom. Skorja debla podobno kot kostanjeva drevesa vsebuje tanin. V Sloveniji tega drevesa ne uporabljajo za pridobivanje tanina, v Nemčiji in Franciji pa ga zaradi tanina vzgajajo celo na plantažah. V Sloveniji je relativno redko drevo, največ se uporablja kot okrasno drevo ali za živo ograjo. Sveži plodovi so izjemno lepi in so zagotovo nekaj posebnega.

V različnih virih sem za to drevo našel še ta imena: Osage pomaranča, konjsko jabolko, opičja žoga, drevo-možgani. To drevo sem do sedaj videl v Portorožu, Ljubljani in Mariboru.

S pomočjo spletnih virov pripravil
Pavli Jarc

Kravica

Fotografijo te prikupne mlade kravice sem naredila pri vzponu na Slivnico v letošnjem mesecu juliju. Prikupne zato, ker ima prav na sredini glave belo liso v obliki srca. Narava ima vedno prav in zato že ve, zakaj se je pri tej kravici tako ljubko poigrala.

Na internetnih staneh sem poiskala še nekaj zanimivih podatkov o govedu. Verjetno so vam bolj ali manj poznani, pa nič ne škodi, če jih malo obnovimo.

Domače govedo (znanstveno ime *Bos taurus*), ki ga pogovorno imenujemo krave, so udomačeni kopitarji iz družine Bovidae. Vzgajajo jih kot živino za meso (imenovano govedina in teletina), mleko in mlečne izdelke, usnje in kot vprežne živali (vleka vozov, plugov ipd). V nekaterih državah, npr. v Indiji, so krave svete in čaščene živali. Danes naj bi na svetu živelo okrog 1,4 milijarde glav goveda.

Glede na uporabo ločimo mesnate, mlečne in kombinirane pasme. Nekatere bolj znane pasme so: lisaste, cikaste (avtohtona slovenska pasma) in dexter pasma, kjer gre za kombinirano uporabo, črno-belo pasmo, ki je pomembna zaradi mleka, ter belgijsko belo-plavo pasmo, ki je pomembna predvsem za meso.

Vir podatkov: internetne strani

Nevenka Kanduč

Taščica

Taščica (*Erithacus rubecula*-znanstveno latinsko ime), je mala ptica pevka, spada v red pevcev in muharjev. Velika je približno 12,5 cm do 14 cm. Čeprav je majhna zna biti zelo bojevita.

Njen življenjski prostor je gozd, vrt, ne počuti pa se varno na neporaslem terenu. Najraje se zadržuje v grmovju v katerega okolici je prisotna vlaga. Tu se zadržujejo členonožci s katerimi se prehranjuje, rada pa se posladka tudi z jagodičjem. Je samotarska ptička, nerada se druži s svojimi pripadniki. Skrbno varuje meje svoje okolice celo leto. Posebno spomladi so zelo bojevite in se včasih celo stepejo med seboj. Gnezdijo med gostimi koreninami v gozdu, včasih pa celo na okenski polici ali cvetličnem lončku. Vali

dva krat na leto, v enem leglu vali pet do šest jajc. Običajno se oglašajo proti večeru in ob zori, spomladi pa preko celega dne.

Večkrat se nama je z Alešo dogodilo, da naju je pri delu na vrtu obiskala taščica. Sploh se ni bala, ob takih trenutkih sem stekel po fotoaparata in jo fotografiral.

Vir teksta: wikipedija

Anton Doma

Juvanov netresk

Juvanov netresk (*Sempervivum juvanii*) je odkril in prvi poimenoval dr. Vinko Strgar, vodja botaničnega vrta v Ljubljani, v prvi polovici 19. stoletja. Do tedaj je bil v svetu znan samo Wulfenov netresk, ki raste v švicarskih, italijanskih in avstrijskih Alpah. Juvanov netresk pa raste samo na južnih, skalnatih pobočjih Resenika (735 m) in na vzhodnem vrhu Donačke gore (882 m), ter začne cveteti v drugi polovici julija.

Posneto na vzhodnem vrhu Donačke gore

Poleg Juvanovega netreska raste v Sloveniji še »navadni« strešni netresk, ki pa ima rožnatordeče venčne liste. Ponekod ga še sadijo na strehe v dobri veri, da odganja strelo. Poznamo še pajčevinasti in gorski netresk.

Sadike Juvanovega netreska gojijo za prodajo v ljubljanskem botaničnem vrtu.

Najbolj razširjeni pa so pajčevinasti netreski.

Pajčevinasti netresk

Gorski netresk

Wulfenov netresk

Avtor prvih dveh fotografij je Jože Vidovič, druge so iz internetnih strani.

*S pomočjo spleta pripravil: **Pavli Jarc***

Veliki lovkar

Veliki lovkar ali lovkasta mrežnica (*Anthurus archeri*, *Clathrus archeri*) izvira iz Avstralije in je bil v Evropo najverjetneje prinesen pred I. svetovno vojno s sporami ob uvozu surovin. V Angliji je bil prvič v Evropi zapažen leta 1914, tudi pri nas se v zadnjih letih ta eksotična goba pojavlja zelo množično. Raste od poletja do pozne jeseni v mešanih bukovih gozdovih, parkih, ob gozdnih poteh in travnikih v bližini gozda.

Avtor posnetka: Janez Medvešek

Veliki lovkar je zelo zanimiva in po nenavadnem videzu ter smradu takoj prepoznavna goba. Dozoreli trosnjaki so podobni morski zvezdi, ki ima na rdečih krakih temne sluzave madeže. Ob dozorevanju, v ugodnih razmerah v nekaj dneh jajčece na vrhu počne in iz njega poženejo deli plodišča, podobni lovkam sipe. Trosi gobe se primejo na noge muham in se na tak način razširjajo na druga področja. Goba je zaradi vonja po mrhovini neužitna.

*S pomočjo spleta pripravil: **Pavli Jarc***

MINUTKA ZA POEZIJO

Volk *Canis lupus*

*Mladi volk je zdaj zapustil trop.
Teka vstrajno, mirno, prav
brexšumno,
le za srno se spusti v galop.
Išče ženo, mlado in pogumno.*

*Z njo za vedno bi živel v družini,
skupaj bi vodila trop otrok
v njuni lastni volčji vladavini.
Zdaj pa sam potika se okrog.*

Volk (vir internetne strani)

Alenka Dobeic

ZA ZAKLJUČEK

SMEH NE ŠKODI

Planinski vodnik opozarja udeležence izleta: "Pazite da ne padete v prepad ! Če pa že padete, se ozrite v desno - odprl se vam bo prečudovit razgled!"

Karikatura iz internetnih strani.

Utrujeni in premraženi planinec pride v poznih zimskih urah do planinske kočice in vpraša oskrbnika:

"Imate morda kakšno prazno sobo?"

"Žal je vse zasedeno" odgovori oskrbnik.

"Kaj pa, če bi prišla angleška kraljica?"

vztraja utrjeni planinec.

"No, potem bi se že kaj našlo," modruje oskrbnik.

"Dajte mi torej to, kar bi se že našlo, kraljice zagotovo ne bo," je zaključil planinec.

Karikatura iz internetnih strani.